

Toimi työpapereita:

Asuminen osana hyvinvointia – Ekosysteemifoorumin ratkaisutyöpaja

Perusturvan ja toimeliaisuuden hanke (Toimi) järjesti yhdessä Ekosysteemifoorumin kanssa ratkaisutyöpajan *Asuminen osana hyvinvointia* marraskuussa 2018.

Toimi-hankkeen työssä keskusteltiin eri vaiheissa asumisen tuista osana sosiaaliturvajärjestelmää. Keskusteluissa todettiin asumiseen liittyvän niin runsaasti erilaisia näkökohtia, että asiaa olisi syytä pohtia laajapohjaisesti ja -näkökulmaisesti.

Asumisen ratkaisutyöpajaan kutsuttiin osallistujia monipuolisesti eri toimialoilta ja yhteyksistä. Päivän työpajat työskentelivät seuraaviin teemoihin jakautuneena:

- Asumisen kannustinloukut
- Asumisen ja liikkumisen yhteensovittaminen
- Ihmisten tarpeisiin vastaava asuntotuotanto
- Asuminen palveluna
- Katto pään päälle vai tietty asumisen taso?

Tässä Ekosysteemifoorumin muistiossa on muistiinpanot ratkaisujen purkuvaiheesta.

Toimi-hankkeelle ratkaisutyöpajan keskeinen viesti oli, että asumisen tukemisen ratkaisuja ei voi tarkastella irrallaan asuntopolitiikasta.

Muistion lopussa on linkit tilaisuuden tallenteisiin sekä lisätietoa Ekosysteemifoorumista.

Asuminen ja sen tukeminen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin mahdollistajana

Teksti: Henriikka Eloluoto/VRK

*Ekosysteemifoorumi kokoontui pääministerin valtiosihteerin **Paula Lehtomäen** johdolla Säätytalolle 28.11.2018 keskustelemaan asumisesta osana hyvinvointia. Aiheen ajankohtaisuutta nosti esille käynnissä oleva Perusturvan ja toimeliaisuuden Toimi-hanke, jossa valmistellaan sosiaaliturva kokonaisuudistusta seuraaville hallituskausille yhdessä parlamentaaristen toimijoiden kanssa. Paikalle tullut runsas osanottajajoukko jakautui ratkomaan asumiseen liittyviä haasteita viiteen työpajaan: Asumisen kannustinloukut, Asumisen ja liikkumisen yhteensovittaminen, Ihmisten tarpeisiin vastaava asuntotuotanto, Asuminen palveluna ja Katto pään päälle vai tietty asumisen taso? Kaikille työpajoille yhteiseksi tekijäksi muodostuivat tarve monimuotoisille asumismahdollisuuksille osana hyvinvoinnin kokonaisvaltaista tukemista.*

Asuminen elämänkaareen muokkautuvana palveluna

Asuminen palveluna -ryhmän kärkiajatuksiksi tiivistyi ajatus, jossa nykyiset asunnot toimivat palvelualustoina.

- Emme voi ajatella, että hävittäisimme nykyiset asunnot ja aloittaisimme nollostasta, ryhmän tuloksia esitellyt **Tiina Heikka** totesi.

Ryhmä edistäisi hyvinvointia kokonaisuutena ja parantaisi työllisyyttä mahdollistamalla esimerkiksi työvoiman liikkuvuutta. Ryhmä panostaisi myös nykyisen asuntokannan muutokseen ja ympäristöystävällisyyteen niin rakentamisessa, energiatuotannossa kuin asumisessa.

Asuminen haluttiin nähdä elinkaaripalveluna kulloisenkin tarpeen mukaisesti.

- Erilaiset ryhmät tarvitsevat erilaisia ratkaisuja. Voisiko ollakin niin, että emme muuttaisi seiniä vaan seinien sisällä tapahtuvaa palvelua? Budjetoisimme ilmiökohtaisesti ja poikkihallinnollisesti – mitä ihmiset tarvitsevat eivätkä mitä siilot tarjoavat.

Ryhmä nosti esille muutostarpeita rakentamisessa. Raakatilaa tulisi tuottaa nykyistä enemmän, jotta joustavuutta muutoksiin olisi.

- Jos esimerkiksi muuttaisin ulkomaille, niin voisiko asuntoni toimia sillä välin vaikka päiväkotina, Heikka esitti.

Myös kaavoittaminen ja siihen liittyvä lainsäädäntö kaipasi nykyaikaistamista.

- Yhteisöllisten palveluiden tulisi näkyä kaavoituksessa. Tulisi hyväksyä se, että ihmiset haluavat vaikuttaa ja sen tulisi näkyä lainsäädännön keventymisenä.

Ryhmän ajatukset herättivät keskustelua yleisössä. Esimerkiksi asumisen ja palveluiden väliin tällä hetkellä vedetty tiukka raja nosti esille kommentteja.

- Asumisen ja palveluiden rajapinta tulee hämärtymään. Tällä hetkellä raja on niin tiukka, että esimerkiksi nettiä ei lasketa kuuluvaksi asumistukeen. Miten sosiaaliturva saadaan vastaamaan nykyaikaa? kysyi Suomen opiskelija-asunnot SOA ry:n asiamies **Lauri Lehtoruusu**.

Heikan mukaan tulevaisuuden konseptin asumiseen palveluna tulisi lähteä ihmisestä, jotta tarpeet voitaisiin ottaa paremmin huomioon paitsi suunnittelussa, myös palvelutuotannossa.

- Meidän on kysyttävä asukkailta mitä he haluavat ja huomioida heidän tarpeensa, Heikka summasi.

Asumisen kannustinloukut – tukijärjestelmän tulisi mahdollistaa muutokset elämäntilanteissa

Asumisen kannustinloukkuja käsitellyt ryhmä tiivistä ajatuksensa siihen, että asumisen eri tukimuotojen, verotus mukaan lukien, tulisi toimia mahdollisimman hyvin yhteen tulevaisuudessa.

- Ehkä realistista on se, että pyrimme minimoimaan kannustinloukut emmekä poistamaan niitä kokonaan, ryhmän tuloksia esitellyt **Ville Koponen** sanoi.

Ryhmä asetti tulevaisuudelle kolme vaatimusta: työn tekemisen tulisi olla aina kannattavaa, ihmisten tarpeita vastaavat asumisvalinnat tulisi mahdollistaa eri elämäntilanteissa ja asumisen tulisi toteuttaa myös yhteiskunnallisia tavoitteita.

- Pienituloisten tuloveroa tulisi keventää ja selvittää esimerkiksi Ruotsissa käytössä olevan asumistukimallin toimivuutta, ehdotettiin.

Ryhmän mukaan elämäntilanteen muutokseen ei pitäisi sisältyä riskiä, joka viivyttäisi rahan saamista tai loisi esteitä työpaikan vastaanottamiselle. Lisäksi tukijärjestelmän tulisi mahdollistaa liikkuminen sen sijaan että se rankaisi muuttajaa.

- Meidän tulisi tunnistaa tukien vaikutukset asumisvalintoihin. Kattavaa selvitystä niiden todellisista vaikutuksista valintoihin ei ole tehty.

Ryhmä muistutti, että myös tukia tulisi tarkastella ekologisen kestävyuden näkökulmasta. Esimerkiksi väljyystavoiteissa ekologisuutta ei ole välttämättä huomioitu riittäväällä tavalla. Ryhmä nosti esille myös konkreettisen ehdotuksen.

- Voisiko osa asumistuesta olla kuntien vastuulla? Kunnat hoitavat kaavoitusta ja maankäytön suunnittelua ja voisivat samalla ottaa vastuuta tästäkin? Ville Koponen ehdotti.

Yleisössä keskustelun aiheeksi nousi erityisesti kysymys yksilö- ja perhekohtaisista tukimalleista.

- Jos tukimalli olisi yksilökohtainen, olisi se huomattavasti nykyistä kalliimpi. Samalla se vaikuttaisi ihmisen asumisvalintoihin. Toisaalta nykysysteemikin saattaa johtaa siihen, ettei muuteta yhteen. Joka tapauksessa tukimallin pitäisi olla joustava. Sen pitäisi mahdollistaa erilaiset muutokset paremmin; erilaisista työmarkkinatilanteista ja elämäntilanteista toisiin. Ettei kävisi niin, että jäädään asumaan sellaiseen ratkaisuun, joka ei ole tarpeellinen, **Signe Jauhiainen** Kelalta summasi.

Kunnille enemmän yhteistyötä ja turvallinen asuminen kaikille

Asumista ja asumisen tasoa käsitellyt ryhmä näki tulevaisuuden visiossaan tärkeäksi luoda mahdollisuuden ihmisten itsensä tekemille valinnoille.

- Meidän tulisi perehtyä siihen mistä syntyvät asumiseen liittyvät toiveet ja tarpeet ja mikä vauhdittaa tai toisaalta hidastaa tarpeiden täyttymistä, ryhmän tuloksia esitellyt **Jani Nieminen** Kojamosta sanoi.

Ryhmä nosti tärkeäksi myös asunnottomuuden ehkäisemisen ja poistamisen. Turvallinen ja terveellinen asuminen, asunto ja asuinympäristö tulisi turvata kaikille. Kohdennettua asumisen tukemista voisi toteuttaa kohtuuhintaisella asumisella.

- Jotta pystyisimme tarjoamaan tätä, niin meidän pitäisi pystyä myös rakentamaan edullisesti.

Myös segregatiota tulisi ehkäistä esimerkiksi hallintamuotojen sekoittamisella. Kuntien välistä yhteistyötäkin tulisi tulevaisuudessa lisätä.

- Samalla kun luomme valinnan mahdollisuuksia, niin meidän pitäisi myös vähentää työperäistä liikkumista siten, että tuet eivät muodosta kannustinloukkua vaan liikkuvat henkilön mukana.

Yleisössä esille nostettiin koko sosiaaliturvan uudistamisen tärkeys.

- Voisiko perustulo riittää asumismenoihin? Näinhän se on Saksassa ja muuallakin. Toisaalta koska puolet suomalaisista asuu velattomassa omistusasunnossa, niin heidän tilanteensa nousisi kyllä kohtuuttoman hyväksi, **Osmo Soininvaara** kommentoi.

Kestävyyttä asumisen ja liikkumisen yhteensovittamiseen

Kestävyys nousi tärkeimmäksi huomioksi asumisen ja liikkumisen yhteensovittamista käsitelleelle työryhmälle.

- Näimme, että vain laajalla yhteistyöllä on mahdollista saada se, että ihmiset liikkuvat ja asuvat kestävästi, ryhmän tuloksia avannut **Jouni Parkkonen** sanoi.

Ryhmä nosti esille Suomen kunnianhimoiset päästövähennystavoitteet, jotka tulisi saavuttaa resurssien rajallisuus huomioiden.

- Ilmastonmuutokseen liittyvä haaste on ollut paljon keskusteluissa ja päästöjä halutaan saada alas. Samalla täytyy kuitenkin muistaa, että raha on rajallinen resurssi. Miten kustannukset jakautuvat lopulta? Parkkonen kysyi.

Esimerkiksi liikkumiseen liittyviä rahoitusratkaisuja tulisi ryhmän mukaan miettiä uudelleen.

- Oman asumisen rahoituksen järjestämisessä on ongelmia nyt esimerkiksi ikäihmisillä. Muuttaminen pienempään asuntoon ja lähelle parempia palveluita ei välttämättä kaikille ole mahdollista, sillä asumisen hinta voi olla estävä tekijä.

Ryhmä panostaisi myös korjausrakentamisen lisäämiseen, jotta energiatehokkaiden kiinteistöjen määrää saataisiin lisättyä.

- Nykytahdilla kestää kauan, mikäli energiatehokkuus tulee vain uusista asunnoista. Kiinteistökannan korjausrakentamista tulisi kannustaa porkkanalla, jotta saisimme energiatehokkaampia kiinteistöjä.

Palveluiden kehittyminen, teknologiset ratkaisut ja uudet innovaatiot nähtiin päästötavoitteiden toteutumisen kannalta merkittävänä mahdollisuutena.

- Tulevaisuudessa palveluiden tulisi liikkua, ei ihmisten. Palveluita ja kuljetuksia tulisi yhdistää nykyistä innovatiivisemmalla tavalla ja hyödyntää esimerkiksi dataa palvelutarpeiden tunnistamisessa.

Yleisessä keskustelussa tartuttiin erityisesti liikkumiseen.

- Entä jos sosiaaliturvassa nähtäisiinkin niin, että emme tukisimme asumista tai liikkumista käyttäjän oman painotuksen mukaisesti? Silloin ihminen voisi valita kumpaan rahaa käyttää, **Liisa Heinämäki** valtioneuvoston kansliasta sanoi.

Asuntotuotannon tulisi mukautua ihmisten tarpeisiin

Ihmisten tarpeisiin vastaavan asuntotuotannon tulevaisuutta käsitellyt ryhmä suuntasi ajatuksensa kymmenen ja 30 vuoden päähän nykyhetkestä.

- Kymmenen vuoden kuluttua kaupungit ovat kasvaneet, maahanmuuttoa on tullut ja luultavasti tarvitaan isompia asuntoja, joissa laajemmat perheet pystyisivät asumaan.

Vuokra-asuminen on myös saattanut lisääntyä. 30 vuoden päästä taas suuret ikäluokat ovat poistuneet ja ostetuista palveluista tulee ehkä merkityksellisempiä, ryhmän tuloksia esitellyt **Jyrki Tarpio** listasi.

Taloustieteen näkökulmasta taloudelliset mahdollisuudet määrittävät kysyntää.

- Heidän kysyntäänsä, joilla on taloudellisia mahdollisuuksia, vastataan. Kumpaa haluamme jatkossa tukea, asukkaita vai rakenteita? Tarpio kysyi.

Ryhmän mukaan sekä asuntokanta että asuntojen hallintamuotoihin kaipaavat kipeästi diversiteettiä.

- Suomi on nyt omistusasumisen maa, mutta tarvittaisiinko tähän muutos? Ongelma on kuitenkin siinä, että emme välttämättä tunnista sitä kulttuurillista kehitystä, joka on tärkeää ja johon kannattaisi panostaa.

Erityisesti ihmisten liikkuminen nousi esille yleisökeskusteluissa.

- Työ menee suuriin kaupunkeihin ja meidän tulisi ymmärtää mihin tämä murros vie asumista, **Antti Koivula** kommentoi.

Asuntopolitiikan, tai pikemminkin asumispolitiikan puute niin valtion kuin ehkä kuntienkin osalta sai ryhmältä kritiikkiä.

- On mennyt monta hallituskautta ilman selkeää politiikkaa, **Mervi Ilmanen** sanoi.

- **Alustuspuheenvuorot videotallenteena:**

https://www.youtube.com/watch?v=zn_X9uVfo-o

- **Tulosten esittely ja keskustelu**

videotallenteena: <https://www.youtube.com/watch?v=Q8FgVUrF9fU>

*Valtioneuvoston kanslian koordinoiman Ekosysteemifoorumin tavoitteena on tukea ihmiskeskeisen yhteiskunnan muodostumista ja voittavien ekosysteemien kehkeytymistä Suomeen. Ekosysteemifoorumin puheenjohtajana toimii valtiosihteeri **Paula Lehtomäki**. Lisätietoja foorumin toiminnasta: [Suomidiqi](https://www.suomidiqi.fi) tai Matti Kuivalainen, matti.kuivalainen@vnk.fi.*